ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-4-92-13>

УДК 811.133.1

Бойко І.А.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ОРФОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛАТИНСЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ У ЛЕКСИЧНИХ СУПЛЕТИВАХ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

Анотація. У статті проаналізовано графічні особливості та етимологія лексичних суплетивів французької мови на матеріалі однієї лексичної сім'ї, у складі якої – 51 словоформа. Матеріалом слугували лексичні та етимологічні словники французької мови («Робера», «Максідіко»), етимологічний словник латинської мови, та монографії з орфографії французької мови Н. Каташ та Г. Крючкова. У статті використані семантичний та історико-етимологічний аналіз. Розглянуто основи та похідні ініціали лексичної сім'ї суплетивів із семою «око», які вживаються у сучасній французькій мові паралельно. Здійснений аналіз та опис лексем репрезентує різноманіття графічного інвентаря та нелітерних орфограм. Описано фонетичні процеси під час утворення мотивованих словоформ. Визначено позиції графем у слові, характерні для французької орфографії. На матеріалі дослідження продемонстровано паралельне вживання французьких лексем та запозичених із латинської мови основ, які набули графічного написання французької мови та залишили всередині основи латинські графеми, репрезентовані французькими фонемами. Здійснено опис семантики похідних словоформ, яка має різноманітне лексичне забарвлення. Підсумовано особливості орфографії лексичних суплетивів зі спільною семою «око».

Ключові слова: суплетиви, орфографія, графема, основа, етимологія, лексема, сема «око».

Boyko Iryna

Taras Shevchenko National University of Kyiv

ORTHOGRAPHIC PECULIARITIES OF THE LATIN BORROWINGS IN LEXICAL SUPPLETIVES OF THE FRENCH LANGUAGE

Summary. The article represents the analysis of the graphic peculiarities and etymology of the lexical suppletives of the French language based on the lexical family with 51 words in its structure. The material was taken from the Etymological dictionary and Lexical dictionary of the French language ("Le Petit Robert", "Le Maxidico"), Etymological dictionary of Latin, monographs on orthography of the French language by author Nina Catach, and by author G. Krioutchkov. There are different types of the analysis in the article: semantic and historical, etymological analysis. The basics and derivatives initials of the lexical suppletive's family with the seme "eye" are reviewed. They're used in parallel in modern French language. The performed lexeme's analysis and description represents a variety of graphic inventory and non-letter orthogrammes. Phonetic processes during the formation of motivated word forms are described. The positions of grapheme in a word, characteristic for the French orthography, are determined. The material demonstrates the parallel use of French basics and basics borrowed from Latin, which acquired graphic writing of the French language and has Latin graphemes inside the lexemes, represented by French phonemes. The semantics of derivatives is described. The basics has different lexical varieties. Orthographic peculiarities of the lexical suppletives with the common seme "eye" are summarized. The number of suppletive derivatives in the lexical family reflects the intensive development of language in diachrony. As a result of this research is the fact that in the language, suppletive forms are used in parallel, which reflect the etymological, morphological and traditional-historical principles of orthography. The prospect of the research is that the collected and analyzed materials can be used in compiling a dictionary of suppletives of the French language which in turn will help in more detail understanding the processes of word formation both in diachrony and in synchrony. In the future, the author plans to represent a description of an initials and endings of orthogrammes and diversity of monograms, digrams, trigrams, diacritical marks, interliterary illetragrams and neutral finals of the suppletives, on the basis of these research, which is indicative for graphic inventory of modern French orthography.

Keywords: suppletives, orthography, grapheme, base, etymology, lexeme, seme "eye".

Постановка проблеми. Сучасна французька орфографія постійно розвивається, відображаючи графічно мовні тенденції запозичення та міжкультурної комунікації. На орфографічному рівні мови відбуваються процеси вибору написання нових іншомовних слів, аббревіацій, синхронно з існуванням етимологічно старих графічних словоформ. Лексичний словник французької мови оновлюється щороку. Разом із тим, поповнюються пари, ряди суплетивних словоформ, оскільки на заміну сталих

лексем з'являються нові лексичні суплетиви, які потребують аналізу та опису семантики й графіки для пояснення внутрішньомовних зв'язків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами опису суплетивів на синхронному рівні займалися такі дослідники: І. Мельчук [3] (у загальному курсі морфології) – розрізнив граматичний та лексичний типи суплетивності; В. Гак [1] (у теоретичній граматиці французької мови) – визначив поняття суплетивізму та його місце у граматичній системі мови; Л. Веселінова

[10] (у синхронічному аналізі суплетивів дієслів) – статистичним методом визначила суплетиви в дієслівних парадигмах в індоєвропейських мовах.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Суплетиви описані на синхронному рівні мови в різних частинах мови: прикметниках, дієсловах, іменниках, числівниках. Не дослідженим досі залишається етимологічний та діакронічний зрізи. А також не описано орфографію суплетивних словоформ, поєднаних у лексичні ряди та сім'ї. Не проведено аналогій вживання запозичених суплетивних лексем, які стали нормою французької орфографії.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є аналіз орфографічних особливостей суплетивів лексичної сім'ї в етимологічному та діакронічному аспекті на матеріалі основ запозичених із латинської мови.

Виклад основного матеріалу. Проаналізуємо лексичну сім'ю семи «око», яка складається з п'яти основ.

Перша основа: «œil». Етимологічний зріз.

Слово «око» на позначення – «органу зору» з'явилося у французькій мові в X сторіччі. В XI сторіччі слово «око» набуло орфографічну форму *oil* (в одн.) – *oilz* (у множ.). В процесі еволюції мови під впливом фонетичних змін, спричинених соціальними взаємодіями, графічне відображення суплетивної пари слів – *œil* (одн.) – *yeux* (множ.) до XVII століття змінювалося декілька разів. Відтак у XII столітті знаходимо графічний репрезентант – *uel* (sing) – *ialz* (pl).

Під впливом вокалічності мови відбувається зтягування двох графічних знаків, що стоять поруч в основі слова, а саме в корені – утворюється новий диграф (лігатура) – *œ* – у слові «око» зі значенням однини: *œil* (sing) у XIV сторіччі. Натомість, граматична категорія множини слова «око» утворюється найпоширенішим способом додавання кінцевої фінали – *s* – до форми слова однини та репрезентується словоформами – *uels* (pl), *ieus* (pl) у тому ж XIV сторіччі. Тобто, відбувається перша заміна основ лексико-граматичної категорії числа словоформи із семою «око».

Адаптуючись під фонетичні процеси мови, у XVI (1564) сторіччі з'являється нове графемне відображення слова «око» у множині – *yeulx* – що складається з триграми – *yeu* /- /- (заміна -у на -і-) / -х- (зміна в написанні кінцевої графеми -х- замість -s- за фонетико-графічним принципом). Надалі, у XVII сторіччі (1606 р.) графічно вживаються дві форми множини слова «око» – *yeulx*, та більш нова – *yeux*, в якій завершився процес дисиміляції консонанти в корені слова. У 1694 р. остаточно сформувалася граматична пара на позначення категорії числа словоформи *œil* (одн.) – *yeux* (мн.) / форма *œils* (pl) – «технічне вживання слова». Таким чином з'являється друга основа «*yeux*» лексичної сім'ї із семою «око».

Третя суплетивна основа лексичної сім'ї із семою «око» – «*oculū*». Ця основа етимологічно походить від латинської основи «*oculus*» (628 an) зі значенням «об'єкт у формі ока».

За етимологічним принципом – відтворюється основа словоформи мови, з якої слово запозичене, та відображається графічно у таких словоформах:

oculaire (m) (1478) / *oculaire* (adj) 1549–1935 «de l'œil» – похідні з наукового латинського сло-

ва, в яких репрезентується власне французька диграма *-ai-* та кінцева голосна графема *-e-*, та змінюється частиномовна належність слова. Таким чином два слова знаходяться у відношеннях лексичного суплетивізму та формують цілий ряд похідних слів, кожне з яких є лексичним суплетивом до інших суплетивних основ. У текстах старофранцузької мови до XX сторіччя знаходимо словоформи, що обмежені часом вживання. Фонема еволюціонувала набуваючи нового графічного відображення. У різних писарів на різних сторінках одного тексту (манускрипту) слово презентувалося різними графемами, слово мало різну форму написання, що призвело до зникнення певних словоформ та достатньої часової розбіжності фіксування слова з однією семою у текстах. Наприклад, слово *oculiste* почало вживатися у період з 1549 р. до 1606 р. і фіксує нормативне застосування морфологічного принципу орфографії, а саме – вживання суфікса незмінної форми *-st-* зі значенням «особа» та флексії *-e-*.

У 1850 р. знаходимо словоформу *oculariste* із семою «особа», в якому відображено написання нового суфікса *-ari-*, який утворюється з монограм *-a-*, *-r-*, *-i-* та відповідно нової основи, що відображає поняття суплетивних відношень. Надалі основа змінюється та набуває написання *oculé*. Слово *binoculaire* – adj (1671) із семою «те, що має відношення до двох очей», репрезентує поєднання латинського префікса *bi-* та основи *oculair-* за допомогою вставної назальної консонанти *-n-* є лексичним суплетивом до слова *œil* – «око». У 1700 р. фіксується словоформа *oculistique* зі складною графемою *-qu-*, що відображає процес асиметрії букви та звука в семіотичному аспекті. Архаїчне слово *oculus* (arch) зі значенням «вікно, круглий отвір» перебуває у суплетивному відношенні до слова «*oculus*» (628 an) зі значенням «об'єкт у формі ока», а також є омографом за відображенням на письмі.

Деякі словоформи передаються на письмі з ілетрограмою – *oculo-cardiaque*, *oculo-moteur* (1950) та графічно відображають різні основи і перебувають у суплетивному відношенні до основи «*oculus*».

Проаналізуємо наступні пари словоформ з подвійною нелітерною орфограмою – дефісом слова. Первинним словом у складній основі стає слово *œil*, яке в поєднанні з прийменником *-de-* та приєднуваними словами набуває іншого значення в нових словоформах:

œil-de-bœuf (sing) – *œils-de-bœuf* (pl) (1530) «вікно, готичної епохи»;

œil-de-chat (sing) – *œils-de-chat* (pl) (1416) «дорогоцінний камінь»;

œil-de-perdrix (sing) – *œils-de-perdrix* (pl) XIX «cor entre les droits de pieds»;

œil-de-perdrix (sing) (1600) «vin teinté de rouge»;

œil-de-serpent (sing) (1718) «маленький камінець»;

œil-de-pie (sing) – *œils-de-pie* (pl) XVII «œillet pratiqué dans une voile»;

œil-de-tigre (sing) – *œils-de-tigre* (pl) «вид кварцу, напівдорогоцінного мінералу»;

œil-de-crapaud (sing) – (1840).

Звернімо увагу на категорію числа в парах словоформ із подвійною нелітерною орфограмою. Граматична категорія множини графічно познач-

чається фіналлю *-s-* доданої до основи *œil-* та є абсолютним суплетивом до форми множини *yeux*.

У 1493 р. утворюється нове слово *œillade* = *clin d'œil* «regard furtif» зі значенням «зглянути оком», яке у графічному плані має подвоєння приголосної *-l-* / *-ll-* перед відкритою голосною і має те саме написання, що і диграма *-ll-*. Додатково у слові знаходимо іменниковий суфікс *-ade-* зі значенням «результат дії».

Наступне слово лексичної сім'ї суплетивів – *œillet* : XII «*studer*» / похідне від основи *œil*, яке в діакронії змінювало своє лексичне значення зберігаючи або не зберігаючи основну сему зі значенням «око». Так, у XIII столітті ця основа мала значення «petit œil» / «маленьке вічко», пізніше – «маленька увертюра» / «petite ouverture». Далі семантика слова поширюється і набуває нового значення «*trou servant à passer un quelque chose*» / «отвір, що використовується для пропускання чогось». Від нього походить слово *œilleton* (1530) зі значенням «bouton d'arbre» / «брунька дерева», (1554) «*viseur circulaire*» / «круговий приціл», «*œil d'une porte*» / «дверне вічко». В основі цієї лексеми з'являється іменниковий демінутивний суфікс *-on-*, який відображає появу назальної графеми в написанні слова.

У 1652 р. у вжитку виникає дієслово *œilletonner* зі значенням «couper les bourgeons à bois» / «виризати бруньки з дерева», яке показує семантичний перехід словоформи і є абсолютним суплетивом до початкової основи *œil*. У цій лексемі спостерігається давнє подвоєння назальної орфограми *-n-*, та виникнення фонограми [n], яка відображається диграмою *-nn-*. Також в написанні бачимо класичну фіналь дієслова *-er*. Звідси й походить іменник зі значенням результату дії *œilletonnage* (1874) «*multiplier en séparant*», із графічно зафіксованим подвоєнням назальної приголосної та іменниковим суфіксом *-age* (на позначення дії похідного слова).

На прикладі декількох лексем зміна семантики похідних слів від основи *œil* не завершується, а навпаки набуває стилістичного забарвлення, як у ряді слів на позначення «*expression du regard*» / «вираження погляду». Проаналізуємо такий ряд слів: *œillard* (1554) – лексема з планом значення «*œil d'une meule*» / «око жорна» (техн), та планом вираження – орфографічної диграми в результаті подвоєння приголосної *-ll-*, та пейоративним суфіксом *-ard*, з графемами *-a-*, *-r-*, та з *a*-фонограмою *-d-*, яка графічно показана на письмі, але не має звукового вираження.

У лексемі *œillé* відбувається усичення твірної основи *œillet*, та виникає *-é*, у графічно відкритому складі, з репрезентованим діакритичним надрядковим символом, який уточнює звуковий план вираження подвоєної приголосної, що стоїть попереду.

Наприкінці XII століття похідна лексема *œillère* «*plaque de cuir*» / «шкіряна табличка» зі зміною семантики репрезентує написання подвоєної приголосної *-ll-*, монограми *-è-* з надрядковим діакритичним символом у відкритому графічному складі з підкресленою увагою саме на [e] перед флексивною формою *-re*, яка зазвичай знаходиться в кінцевій позиції. Але у 1841 році в письмовому тексті знаходиться словоформа *oillièrre* зі значенням «*étroitesse d'esprit*» / «обме-

жений» та з архіграфемою *oi-* (традиційна графема ще з XIII століття) на початку слова, що утворює основу із суплетивним коренем в порівнянні з початковими основами *œil*, *œillet*. Архіграфема ОІ охоплює фонетично стабільну групу [wA], яка входить до складу нерегулярних графічних планів вираження.

Четверта основа лексичних суплетивів: *zieuter*, – утворена за допомогою префіксації та зтягування голосних фонем у приголосну, має план значення «*jeter un coup d'œil pour observer*» / «поглянути, щоб спостерігати» та план вираження: графему *-z-*, графему *-i-* та архіграфему *eu*, поєднані при написанні в триграму *ieu*, графему *-t-*, дієслівну фіналь *-er*. Архіграфема *eu* представлена у закритому фонічному складі. У 1890 р. лексема *zyeter* набуває нового значення – «*regarde avec instance*» / «пильно вдивлятися», та репрезентує морфологічне явище аглютинації голосних в корені слова. Графічно відображається окремими орфограмами *-y-* / *-e-*.

Багато латинізмів вийшли з мовного вжитку під час заміни латинських основ:

– словами, похідними від грецької мови, часто наукового або технічного значення. В сім'ї лексичних суплетивів розглянемо п'яту основу «*ophthalmie*». Лексема *ophthalmie* (lat. 1361) (nf) зі значенням «*maladie des yeux*» / «хвороба очей» – є похідною від грецької основи *ophthalmos* «*oeil*», яка перейшла до вжитку у латині зі значенням «хвороба очей» та з основою *ophthalmie*. Орфографічно цей суплетив представлений:

1) етимологічною диграмою *-ph-*, яка виникла як проміжна графема на позначення грецької монограми *-φ-*, але повинна була трохи відрізнитися від інших літер. Диграма *-ph-* поєднує дві монограми, які в сукупності позначають дистинктивну фонему. Більшість диграм *-ph-*, які походять від «грецької *-ph*» зникли у XVIII столітті та були замінені в словах на монограму *-f-*. Але етимологія у становленні французької орфографії є продуктивною в семантичному плані для сучасної мови, тому велика кількість наукових термінів або запозичених слів, або власне етимологічних з латини або з грецької залишили в собі написання диграми *-ph-*;

2) графемою *-i-*, написаною поруч з *a*-орфограмою *-e-*, які в плані вираження представлені двома знаками, а в поєднанні фонетично становлять один знак [i].

Лексема *ophthalmique* (adj) (1495) / (*obthalmique*) «*relatif à l'œil*» (de – oculaire) / «відноситься до очей» має однакову основу з питомим словом та графічно представленим прикметниковим суфіксом *-que*, який складається з графеми *-qu-* та орфограми *-e-*. Ця суплетивна основа показує асиметричне відношення в синтагматичному плані: складна диграма *-ph-* та складна триграма *-que-* позначають по одному звуку [f] та [k] відповідно.

У 1753 р. лексема *ophthalmologie* (nf) набуває нового сенсу «*étude de médecine*» / «навчання лікаря» і має змінену основу, в якій з'являється позиційне чергування *-i-* з *-o-* задля повноголосся підчас поєднання двох основ: усиченої основи *ophthalm-* та грецької основи *logia* зі значенням «вчення» та диграма *-ie-* зі значенням жіночого роду в цій лексемі. У 1808 р. з іменника утво-

рюється прикметник *ophtalmologique* (adj), який так само проявляє асиметричне відношення французької графічної системи синтагматичного плану, що й попередній приклад.

У 1838 р. за допомогою іменникового суфіксу *-iste* утворюється лексема *ophtalmologiste* (n) із семою «médecin» / «лікар». Суфікс представлений орфограмами *-i-*, *-s-*, *-t-*, *-e-*. Того ж року – *ophtalmologue* (1838) (n) із семантикою «de oculiste» / «окуліст». Основа *ophtalmie* також поєднується з іншою основою та утворює словоформи:

1) *ophtalmomètre* (nm) / «медичний інструмент» / у 1747 р. – лексема, в якій основи графічно поєднані сполучною голосною монограмою *-o-* та *mètre-* запозичене з грецької мови слово із семою «вимірювання» (техн.), із графічно відкритим складом *-è-* з діакритичною орфограмою, яка стоїть перед складною графемою *-tr-*;

2) *ophtalmométrie* «mesure de la courbure» / «вимірювання кривизни» (що стосується ока) – лексема, в якій на місці *-è-* в процесі еволюції застосовується діакритична орфограма *-é-* на в початковій позиції слова *-métrie*;

3) *ophtalmo métrique* – слово набуває графічної форми з репрезентованим нелітерним знаком та асиметрією співвідношення букви/звука.

Слово *ophtalmoscopie* (nm) з'явилося у XVII ст. зі значенням «огляд ока» (медичне знач.), яке поєднує в орфографічній формі дві основи *ophtalmo* – та *-scopie* від грецького «*skopein*». Лексема *ophtalmoscopique* (1840) також графічно поєднує дві основи та графічно асиметричну диграму *-qu* та монограму *-e-*. У слові *ophtalmoscope* (nf) (1858) зі значенням «instrument» / «інструмент» орфографічне написання подібне до попередніх слів – прикладів. Воно являється суплетивним по відношенню до основи «*oeib*» із семою «око» та інших основ лексичної сім'ї із семою «око».

Отже, ми проаналізували склад лексичної суплетивної сім'ї слів із семою «око». Ця сім'я складається з п'яти основ, 51 словоформи, із яких 4 основи походять від латини, а 1 основа через латину етимологічно прийшла з грецької мови.

Орфографічні особливості написання лексем суплетивної сім'ї, наступні:

1) лігатура *-æ-* графічно позначає початок лексеми та ініціалі для наступних похідних словоформ. Етимологічно – це диграма, яка походить з грецької мови та за принципом мовної економії об'єдналася в лігатуру. Представлена у 18 суплетивних словоформах;

2) монограми *o*, *z*, *e*, *s*, *x*;

3) диграми – *œi*, *au*, *eu*, *ph*, *qu*, *ue*, *ia*, *ye*, *œu*, *ai*, *ie*, *ll*, *oi* представлені у 44 лексемах;

4) триграми – *gue*, *ist*, *air*, *ueu*, *ieu* знаходимо у 6 словоформах;

5) одна ініціаль з нелітерним знаком, похідна від основи *ophtalmie*;

6) діакритичні знаки представлені – 1 *-é-* та 2 *-è-* в похідних від *œil* у кінцевій позиції у графічно відкритому складі; 1 монограма *-é-* в кінцевій позиції слова, утвореного від твірної основи *oculi*; 1 *-è-* та 2 *-é-* в похідних від твірної основи *ophtalmie*, монограми графічно репрезентовані в початковій позиції другої основи, яка приєднується до твірної ініціалі при утворенні нової словоформи;

7) з ілетрограмою 8 слів з початковою основою *œil*, та 2 слова утворені від основи *oculi*.

Висновки з даного дослідження і перспективи. Проаналізувавши суплетивну сім'ю із семою «око», підсумовуємо, що деякі етимологічно латинські лексеми частково залишили написання латинських графем всередині слова й у словоформах французької мови, утворених поєднанням двох ініціалей. У мові паралельно вживаються словоформи, які відображають етимологічний, морфологічний та традиційно-історичний принципи орфографії. Різноманітність монограм, диграм, триграм в ініціалах, діакритичних знаків, інтерлітерних ілетрограм та нейтральних фіналей є показовим щодо графічного інвентаря сучасної французької орфографії. Численність суплетивних похідних у лексичній сім'ї відображає інтенсивний розвиток мови в діячності. Семантика словоформ має різноманітне забарвлення. На матеріалі лексичної сім'ї представлена орфографія сучасної французької мови. Лексичні суплетиви можна описати за етимологією та згрупувати в орфографічний словник суплетивних словоформ.

Список літератури:

1. Гак В. Теоретическая грамматика французского языка. Морфология. Москва : Высш. шк., 1986. 312 с.
2. Крючков Г. Современная орфография французского языка : Учеб. пос. Киев : Вища школа, 1987. 183 с.
3. Мельчук И. Курс общей морфологии. Том IV. Москва; Вена : Языки славянской культуры: Венский славистический альманах, 2001. 584 с.
4. Catach N. L'orthographe française. P. : Edition Fernend Nathan, 1980. 335 p.
5. Dictionnaire, Étymologique du français, Jacqueline Picoche, avec la collaboration de Jean-Claude Rolland, LeRobert, 2008. P. 781.
6. Dictionnaire étymologique de la langue latine, Alfred Ernout et Antoine Meillet, Retirage de la 4e édition augmentée d'additions et de corrections par Jacques André, Paris, Klincksieck, 2020, p.833.
7. Histoire de L'orthographe Française, Edition posthume, réalisée par Renée Honvault, avec la collaboration de Irène Rosier-Catach. Paris, 2001.
8. Le Maxidico. Dictionnaire encyclopédique de la langue française. La langue & les noms propres. 130 000 définitions, emplois et exemples, 2 500 illustrations et cartes. Editions de la Connaissance, 1996. 1718 p.
9. Le Petit Robert, Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française. Nouvelle édition du Petit Robert de Paul Robert / Texte remanié et amplifié sous la direction de Josette Rey-Debove et Alan Rey, 2012. 2838 p.
10. Veselinova Ljuba N. Suppletion in verb paradigms: bits and pieces of the puzzle. Stockholm University, Sweden, 2006.

References:

1. Gak V. (1986) *Teoreticheskaya grammatika frantsuzskogo yazyika. Morfologiya* [Theoretic grammar of the French language. Morphology]. Moscow: Vysshaya shkola. (in Russian)
2. Krioutchkov G. (1987) *Sovremennaya orfografiya frantsuzskogo yazyika* [Modern orthography of the French language]. Kyiv: Vyshcha shkola. (in Russian)

3. Melchuk I. A. (2001) *Kurs obschey morfologii. Tom IV.* [General morphology course. Volume IV]. Moscow; Vienna: Languages of Slavic Culture: Vienna Slavic Almanac. (in Russian)
4. Catach N. (1980) *L'orthographe française* [The French orthograph]. P.: Edition Fernend Nathan.
5. Dictionnaire, Étymologique du français (2008) [Dictionary, Etymology of French] Jacqueline Picoche, avec la collaboration de Jean-Claude Rolland, Le Robert.
6. Dictionnaire étymologique de la langue latine (2020) [Etymological dictionary of the Latin language] Alfred Ernout et Antoine Meillet, Retirage de la 4e édition augmentée d'additions et de corrections par Jacques André, Paris, Klincksieck.
7. Histoire de L'orthographe Française (2001) [History of French spelling] Edition posthume, réalisée par Renée Honvault, avec la collaboration de Irène Rosier-Catach Paris.
8. Le Maxidico (1996) Dictionnaire encyclopédique de la langue française. La langue & les noms propres. 130 000 définitions, emplois et exemples, 2 500 illustrations et cartes [Encyclopedic dictionary of the French language. Language & proper names. 130,000 definitions, uses and examples, 2,500 illustrations and maps]. Editions de la Connaissance.
9. Le Petit Robert (2012) Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française. Alphabetical and analogue dictionary of the French language] Nouvelle édition du Petit Robert de Paul Robert / Texte remanié et amplifié sous la direction de Josette Rey-Debove et Alan Rey.
10. Veselinova Ljuba N. (2006) Suppletion in verb paradigms: bits and pieces of the puzzle. Stockholm University, Sweden.